

Eduskunnan sivistysvaliokunta
 SiV@eduskunta.fi

Asia: E 34/2017 vp Valtioneuvoston selvitys: Vaikuttaminen EU:n monivuotiseen rahoituskehikseen 2021– tutkimuksen ja innovaatioiden puiteohjelman uudistaminen

<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/E+34/2017>

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry (myöhemmin Arene) kiittää lausuntopyyntöä ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry korostaa yhteisen eurooppalaisen tutkimus- ja innovaatorahoituksen merkitystä laajoihin globaaleihin ongelmiin vastaamisessa sekä uusien innovaatioiden syntymisessä.

Tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan puiteohjelma tuottaa lisäarvoa ja kasvua koko Euroopalle. Myös suomalainen yhteiskunta eri toimijoineen hyötyy eurooppalaisesta rahoituksesta.

Korkeakoulujemme, tutkimuslaitoksiemme ja yrityksiemme tulee vastaisuudessaakin voida toimia tiiviisti osana eurooppalaista viiteryhmiänsä. Tästä johtuen tulee seuraavan rahoituskehiksen asettua nykyistä suhteellisesti korkeammalle tasolle.

Arene pitääkin erittäin tärkeänä, että Suomi osallistuu aktiivisesti Euroopan unionin seuraavan tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan puiteohjelman (FP9) valmisteluun loppuvuoden 2017 ja alkuvuoden 2018 aikana.

Heinäkuussa 2017 julkaistu asiantuntijaryhmän raportti *LAB – FAB – APP Investing in the European future we want*¹ sekä eurooppalaisten ammattikorkeakoulujen yhteistyöverkosto UAS4EUROPE:n kannanotto *Position Paper On FP9*² muodostavat hyvän pohjan seuraavan tutkimuksen- ja innovaatiotoiminnan puiteohjelman suunnittelulle. Arene yhtyy monelta osin näissä dokumenteissa esitettyihin suosituksiin.

Arene korostaa tutkimuksen- ja innovaatiotoiminnan puiteohjelman vaikuttamisessa ja valmistelussa seuraavia näkökohtia:

1. *On tärkeää kasvattaa FP9:n kokonaisbudjetin volyymia Horisontti 2020:n vastaavasta. Ai-noastaan tuntuvilla panostuksilla tutkimukseen ja innovaatiotoimintaan voidaan luoda kes-tävää kasvua sekä merkittävää eurooppalaista lisäarvoa.*

¹http://ec.europa.eu/research/evaluations/pdf/archive/other_reports_studies_and_documents/hlg_2017_repo_rt.pdf#view=fit&pagemode=none

²http://uas4europe.eu/files/20170915_Position-Paper-FP9.pdf

2. Tutkimuksen ja innovaatiotoimintaan liittyvien rahoitusinstrumenttien tulee muodostaa toimiva ja koherentti kokonaisuus. *Rakennerahastoilla ja koheesiorahoituksella tulisi olla nykyistä vahvempi rooli innovaatiotoiminnan vahvistajina.* Arene korostaa tähän liittyen *synergiaetujen luomista rakennerahastojen sekä FP9:n välille.* Koheesiorahoitus on tärkeää erityisesti soveltavalle tutkimukselle ja innovaatiotoiminnalle ja sen jatkuvuus tulee turvata.
3. *Ammattikorkeakoulujen rooli erityisesti soveltavan tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan osalta tulee tunnistaa selvemmin eurooppalaisessa keskustelussa ja seuraavassa puiteohjelmassa.* Ammattikorkeakoulujen vahvuudet liittyvät vaikuttavuuteen, kokeilevuuteen ja avoimuuteen; *ne ovat notkeita toimijoita, jotka kykenevät reagoimaan nopeasti yhteiskunnallisiin haasteisiin.* Lisäksi ammattikorkeakoulut ovat merkittävässä asemassa alanvaihtajien kouluttamisessa sekä maahanmuuttajien integroimisessa yhteiskuntaan. Ammattikorkeakoulujen osaamista laajoihin yhteiskunnallisiin ja globaaleihin ongelmiin vastaamisessa tulisi hyödyntää enemmän puiteohjelmärahoituksessa. *Tämä osaaminen tulee huomioida jo suunniteltaessa FP9:n rakennetta.*
4. *Ammattikorkeakoulut vastaavat työelämää koskeviin muutoksiin ja ovat myös itse aktiivisia työelämän uudistajia.* Vaikuttavan tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatiotoimintansa (TKI) kautta ammattikorkeakoulut muokkaavat käsitystämme työstä ja ovat mukana luomassa uudentyyppisiä työvoimatarpeita ja -profiiileja. Tulevaisuuden taidot (**Future Skills**), yrittäjyys (**Entrepreneurship**) sekä tulosten käytettävyys (**End use**) ovat ammattikorkeakoulutuksen keskiössä. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminta toimii yhteiskunnallisena muutosvoimana työelämän murrokseen vastaamisessa.
5. *Perustutkimus ja soveltava tutkimus täydentävät toisiaan ja näiden sekä innovaatiotoiminnan keskinäinen linkittyminen tulee ehdottomasti turvata.* Horisontti 2020:n pilarirakenne on ollut hyvä avaus, mutta FP9:ssä tarvitaan uusia väyliä ammattikorkeakoulujen osallistumisen vahvistamiseksi. *Kansallisesti tulisi miettiä, miten saadaan lisättyä ammattikorkeakoulujen osallistumista puiteohjelmaan ja samalla kasvatettua niiden osuutta puiteohjelmasta suomalaisille myönnettävästä rahoituksesta.*
6. *Innovaatiotoiminta tulee ymmärtää nykyistä laajemmin avoimena innovaatiotoimintana.* Akateeminen, tutkimussidonnainen näkökulma innovaatiotoimintaan on tärkeä, mutta sen lisäksi tulee tunnistaa soveltavan tutkimuksen ja työelämäyhteyksien pohjalle rakentuva lähestymistapa. Ammattikorkeakouluilla on vahvat linkit työelämään ja tässä kontekstissa tapahtuva innovaatiotoiminta on ammattikorkeakoulujen vahvuus. *Tarvitaankin sekä akateemista innovaatiotoimintaa että ammattikorkeakoulujen työelämän rajapinnassa tapahtuvaa innovaatiotoimintaa.* Tuomalla nämä vahvemmin yhteen vahvistetaan Euroopassa tehtyjen innovaatioiden hyödyntämistä ja kaupallistamista.
7. *Puiteohjelman innovaatorahoitus on tärkeää rakentaa siten, että se tukee innovaatioekosysteemien (**Innovation Ecosystem**) muodostumista ja hyödyntämistä.* Innovaatioekosysteemeissä korkeakoulut opiskelijoineen ja henkilöstöineen, tutkimuslaitokset, yritys- ja elinkeinoelämä, kolmas sektori sekä yksittäiset kansalaiset toimivat vuorovaikutuksellisesti yhteistyössä. *Ammattikorkeakouluilla on usein keskeinen rooli eri toimijoiden linkittämisessä toisiinsa.* Innovaatioekosysteemeillä tuetaan alueellista talouskasvua, työllisyyttä ja aluekehitystä: *edistämällä innovaatioekosysteemiajattelua vauhditetaan myös laadultaan erinomaisten osaamiskeskittymien muotoutumista Suomeen.* Tämä saattaisi puolestaan toimia esim. opiskelijoita ja huippututkijoita houkuttelevana tekijänä. *Suomeen voisi näin muodostua alueellisia huippuosaamiskeskittyviä, jotka saisivat säännöllisesti rahaa EU:n puiteohjelmahauissa ja nostaisivat näin tutkimuksen ja osaamisen laatua sekä kansallista rahansaantia puiteohjelmasta.*

Eri maissa sijaitsevien innovaatioekosysteemien linkittäminen toisiinsa kansainvälisten osaamiskeskittymäverkostojen muodostamiseksi on tärkeää ja tämän tulisi myös toimia FP9:n innovaatorahoitusajattelun perustana.

Seuraavassa puiteohjelmassa tuleekin luopua vaatimuksesta, jonka mukaan hankkeessa voi olla mukana vain yksi yksittäinen toimija kustakin konsortiossa edustettuna olevasta maasta. Tämä tulisi korvata ekosysteemiajattelulla; toisin sanoen yksittäisen korkeakoulun sijaan maata edustaisi konsortiossa alueellinen innovaatioekosysteemi.

Alueellisten toimijoiden aiempaa kokemusta keskinäisestä yhteistyöstä hyödynnettäisiin näin tehokkaammin sen varmistamiseksi, että parhaat osaajat ovat mukana puiteohjelmassa rahoitettavissa hankkeissa. *Innovaatioekosysteemimallin sisällyttäminen puiteohjelmaan edistäisi yhteisen eurooppalaisen innovaatiokulttuurin muotoutumista ja tukisi samalla osaltaan Innovaatiounionin toteuttamista.* Arene pitää tärkeänä, että alueellisia osaamiskeskittymiä ensinnäkin syntyisi nykyistä enemmän Suomeen ja että näitä voitaisiin myös hyödyntää puiteohjelmassa paremmin. Samalla tuettaisiin TKI-keskittymien ja osaamiskeskesten verkottumista eurooppalaisessa kontekstissa.

*Innovaatioekosysteemi-mallin edistäminen on linjassa Tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) Visio- ja tiekartta -dokumentissa esitetyn teeman *Kansainvälisyys laadun ja vaikuttavuuden edellytyksenä* tavoitteiden kanssa. UAS4EUROPE viittaa samantyyppiseen lähestymistapaan **Smart Partnerships for Regional Impact (SPFRI)** -mallilla.*

8. *Yrityssektorin – erityisesti pk-yritysten – osallistumismahdollisuuksia puiteohjelmaan tulisi edelleen vahvistaa. Samoin opiskelijoiden osallistumista puiteohjelmahankkeisiin tulisi helpottaa.* Hankkeet ovat opiskelijoille keino päästä omaksumaan työelämän kannalta relevantteja taitoja. *Arene tukee P4.0-innovaatiomallia (Public-Private-People-Partnership).*
9. *Seuraavan puiteohjelman tulisi kattaa vahvemmin myös sellaisia aloja, jotka ovat jääneet vähemmälle huomiolle Horisontti 2020:ssä. Näitä ovat mm. yhteiskunta-, taide- ja humanistiset alat (**Social Sciences, Humanities and the Arts, SSHA**). FP9:ssä voisikin olla enemmän suoria hakuja yhteiskunnallisiin ja globaaleihin ongelmiin, kuten siirtolaisuuteen, pakolaisuuteen sekä yhteiskunnalliseen eriarvoistumiseen, liittyen.* Lisäksi yrittäjyyden, pedagogiikan ja sosiaalityön kaltaisten poikkileikkaavien teemojen tulisi olla enemmän esillä hauissa.
10. *FP9:n tulisi kannustaa tutkijayhteisöjä ja tutkimuskonsortioita uusien tutkimusmetodien käyttöön.* Ammattikorkeakoulut ovat olleet edelläkävijöitä näiden kehittämisessä ja soveltamisessa osana TKI-toimintaansa. *Seuraava puiteohjelma ja siinä sovellettavat arviointitavat tulee muotoilla siten, että ne tunnistavat uudet metodit ja näiden tuottaman lisäarvon tutkimukselle ja innovaatiotoiminnalle.*
11. *Yksinkertaistamista tulisi edistää koko hankesyklin osalta.* Tällä tuettaisiin edelleen osallistumisen helpottumista.

Arene ry korostaa ammattikorkeakoulujen nykyistä näkyvämpää roolia puiteohjelman toimijoina muistuttamalla niiden osaamisesta soveltavan tutkimuksen sekä innovaatiotoiminnan yhteensovittamisessa.

Tällä hetkellä Suomen saamasta Horisontti 2020 -rahoituksesta vain n. 1% menee ammattikorkeakouluille – vertailun vuoksi yliopistojen osuus kansallisesta Horisontti-rahoituksestamme on n. 40%.³

EU:n koheesiorahoituksen merkitys ja tutkimuksen ja innovaatioiden puiteohjelmaan vaikuttaminen

Puiteohjelmavalmistelun rinnalla Arene muistuttaa EU:n koheesiorahoituksen merkityksestä Suomelle.

EU:n koheesipolitiikan instrumentteina toimineet rakennerahastot (EAKR ja ESR) ovat mahdollistaneet yliopistoille ja ammattikorkeakouluille merkittäviä TKI-hankkeita ja investointeja. Ne ovat edesauttaneet niin paikallisia yrityksiä kuin yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa tehtävää tutkimus- kehittämis-, ja innovaatiotoimintaa.

Koheesipolitiikka ja siihen liittyvä rahoitus on mahdollistanut toimijoiden perustehtäviä tukevan kehittämistoiminnan eri alueilla ja seuduilla. Koulutusorganisaatioiden perusrahoitus on nykyisin tiukasti sidottu perustehtäviin sekä rahoitusmallin indikaattoreihin, jolloin kehittämistoiminnalle- ja investoinneille on vain rajallinen määrä rahoitusta tarjolla (esim. teknologiset laiteinvestoinnit, robotiikka, simulaatiot, IOT- ja peliympäristöt yms.).

Rakennerahastot ovat siten mahdollistaneet perustehtävien vaikuttavuutta ja tiivistäneet myös yhteistyötä alueen yritysten ja muiden TKI-toimijoiden kanssa. Ilman hankerahaa useissa koulutusorganisaatioissa yhteistyö alueen yritysten kanssa olisi huomattavasti vähäisempää. Erityisen suuri merkitys koheesiorahoituksella on ollut ammattikorkeakouluille, joilta käytännössä puuttuvat kotimaiset tutkimus- ja innovaatorahoitusinstrumentit: Suomen Akatemian ja Tekesin tutkimus- ja innovaatorahoitukset ovat joko kokonaan suljettuja ammattikorkeakouluilta tai hyvin hankalasti saavutettavissa. Myös Suomen maakunnat ovat korostaneet koheesiorahoituksen olevan EU:n keskeinen taloudellisen kasvun instrumentti.

Valtioneuvoston kanslian muistiossa ”Vaikuttaminen EU:n tulevaan monivuotiseen rahoituskehykseen 2021–” käsitellään EU:n tulevaa rahoituskehystä ja esitellään Suomen hallituksen linjauksia. Muistiossa todetaan, että Suomen hallituksen tavoitteena on alueellisen koheesion edetessä koheesiorahoituksen osuuden alentuminen. **Suomen hallituksen tähdätessä rakennerahastovarojen pienentämiseen, se käytännössä vähentää korkeakoulujen kehittämistoimintaan käytävissä olevan rahan määrää vuodesta 2021 alkaen.**

Suomen innovaatiopolitiikan OECD-arviointi 2017 toteaa, että Suomen hallitus tunnustaa kaupunkien ja alueiden tärkeyden kasvun edistäjinä ja testialustoina innovaatioille. OECD on myös korostanut rakennerahastojen olevan pääasiallinen väline pk-yritysten ja alueen TKI-osaamisen linkittämisessä ja yksityisen ja julkisen rahoituksen mobilisoinnissa alueilla.

Hallituksen muistion yksiviivainen nettomaksaja/nettosaaja-näkemyks rakennerrahastoista ja Suomen tavoitteesta rakennerahastojen suhteen aliarvioi rakennerahastojen merkityksen alueiden innovaatioekosysteemien toimintaedellytyksille ja sitä kautta uusille innovaatioille, start-up-yrityksien syntymiselle ja talouskasvulle.

Arenen vahva kanta on, että Suomen tulee asettaa neuvottelutavoitteensa siten, että Suomessa rakennerahoitussaan ei ainakaan alene nykyisestä. Koheesipolitiikan sisällä tähän suuntaan voidaan edetä suuntaamalla rahoitusta nykyisiltä suurilta tukia saavilta koheesiomailta enemmän kaikkien EU:n alueiden (myös kehittyneiden) paikkaperusteiseen aluekehittämiseen ja innovaatiotoimintaan. Seuraava EU:n budjetti tulee olemaan pienempi mm. Brexitin takia. Tällä saattaa olla suoria vaikutuksia Suomen aluekehitystä tukevaan koheesiorahoitukseen sekä koulutus- ja innovaatiotoimintaan.

³ <https://www.tekes.eu/ajankohtaista/tilastot/suomen-osallistuminen-horisontti2020-ohjelmaan/>

Ammattikorkeakoulujen toimintatavat tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatiotoiminnassa ovat juuri sellaisia, joita komissio on peräänkuuluttanut nykyisessä H2020- ja tulevassa FP9-puiteohjelmassa.

Myös koheesiorahoituksen rakenteen painottaminen innovaatiotoimintaan, yrittäjyyteen ja osaamiseen olisi merkityksellistä ammattikorkeakouluille. Niin ikään koulutuksen rooli, erityisesti elinikäisen oppimisen ja osaamisen uudistamisen tukitoimet ovat Suomen talouskasvun ja työllisyysasteen kannalta keskiössä. Näissä tehtävissä ammattikorkeakoulut ovat osoittautuneet myös tehokkain ja vaikuttaviksi kansallisiksi ja kansainvälisiksi TKI-toimijoiksi.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ry

Tapio Varmola
puheenjohtaja

Riitta Rissanen
toiminnanjohtaja